

INVENTERING AV VASSOMRÅDEN OXELÖSUNDS KOMMUN 2015

Oxelösunds kommun
Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen
November 2015

Förord

Oxelösunds kommun har gett företaget Linnea – Natur och Ekologi i uppdrag att göra en sammanställning och värdering ur ett naturvårdsperspektiv av vassområden på fastlandet i Oxelösunds kommun. Utförare är Hans Rydberg som också författat denna rapport. Beskrivning och värdering av vassområdena grundar sig på den inventering och rapport om fågellivet som utfördes av Fågelföreningen Tärnan år 2015. Vasstränderna är värdefulla ur många aspekter men är utan tvekan viktigast ur ornitologisk synvinkel. Vassar är samtidigt intressanta i andra avseenden. Vass används ofta som energiråvara och då är det viktigt att veta vilka vassområden som är mer ömtåliga än andra. Kommunen har därför sett det som angeläget att få ökad kunskap om vassområdena på fastlandet i kommunen med möjlighet att för framtiden värna om områden av stort intresse för främst fågellivet. Statligt bidrag till lokala naturvårdsprojekt är medfinansierare för genomförandet av detta projekt.

Vass i höstfärger. Foto: Hans Rydberg

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Vass – utseende, biologi och ekologi.....	5
Vassar och övergödning	7
Vilken nytta har vassen för människan	8
Vassarnas betydelse för biologisk mångfald	8
Hur inventeringen gått till	9
Översiktskarta	10
Klassificering av vassområden	11
Referenser	12
Beskrivning av vassområden	14

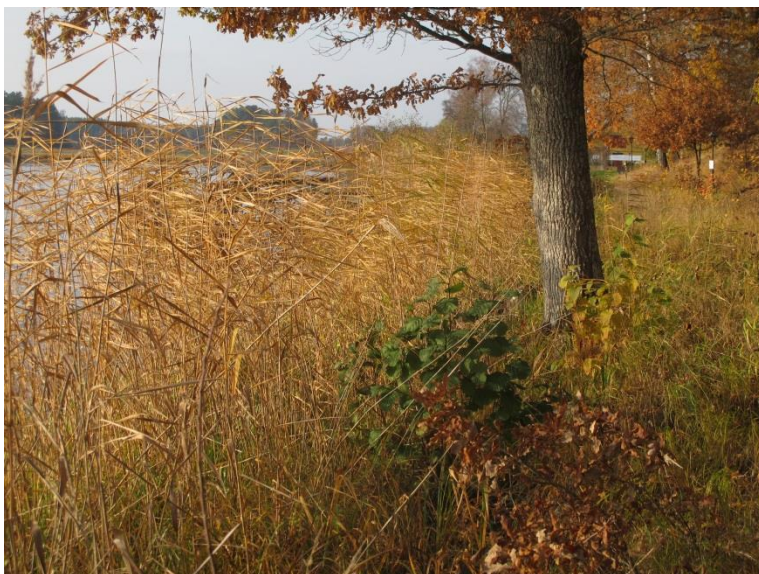
Sammanfattning

Vassområden har bildats på grunda, näringsrika sjö- och havsbottnar med finsediment. I Oxelösunds kommun finns de företrädesvis vid havet. De har ökat i omfattning under 1900- och 2000-talet, främst på grund av minskat eller upphört strandbete och genom landhöjningen, vilken gjort botten tillgängliga för vassarnas utbredning. Deras omfattning och täthet har också påskyndats av att näringsämnen från fastlandet läckt ut i havet. Främst är det kväve och fosfor som bidragit till den ökade tillväxten. Vassar har på sina håll, främst kring strandbebyggelse, bekämpats för att få mer öppet vatten kring bryggor och båtar.

Fjorton vassområden i Oxelösunds kommun av misstänkt stor betydelse för den biologiska mångfalden har valts ut och inventerats med avseendet på fågellivet under häckningssäsong. I rapporten har 15 vassområden beskrivits och värderats utifrån deras betydelse för den biologiska mångfalden. Utanför inventeringen men medtagen i vassrapporten är Bastängsviken, som inventerats tidigare. Fyra vassområden, Lastudden-Vivesta glö, Aspaviken, Bastängsviken och Djursgraven, har fått högsta klass. Näst högsta klass har tilldelats vassarna vid Stjärnholmsviken, Jogersösundet och Bastängsviken. De övriga vassarna har klass 3.

Vass – utseende, biologi och ekologi

Vass är vårt största gräs med en längd av 2-4 meter. Den växer vid hav, sjöar, i diken, kärr och ibland på torra ställen som i åkrar, men är då oftast påverkad av marknära vattenströmmar. Det latinska namnet har varierat under åren, från *Arundo phragmites* till *Phragmites communis* och till nu gällande namn *Phragmites australis*. Vass förekommer i hela vårt land nedanför fjällkedjan men är vanligare i söder, där också markerna är generellt mer näringsrika. Arten har en vidsträckt utbredning på det norra halvklotet men är mindre vanlig på andra sidan ekvatorn.

Vassen är vårt största gräs. Foto: Hans Rydberg.

Vassen är salttolerant och kan växa på Östersjöns stränder eller vid utsötade havsvikar, trots att den egentligen är en sötvattensart. Den bildar vidsträckta bestånd i sjöar med finsediment men kan också växa på land, till exempel på strandängar som övergivits som betesmarker. Man kan också se vass som restvegetation i alkärr som vuxit upp på sådana gamla strandängar. Vassen är näringskrävande och bildar högre och tätare bestånd där det finns mycket kväve och fosfor i bottensedimenten. Den har därför ökat i många områden som under 1900-talet påverkats av näringsutsläpp. Genom minskat strandbete har vassen i många fall återtagit områden som tidigare påverkades av betesdrift. En annan faktor som man ofta glömmer är landhöjningens betydelse. Åtskilliga hektar av havsbottnar vid Östersjön har genom landhöjningen stigit upp till en nivå där vassen kan växa och vassen har varit duktig på att kolonisera de grunda sedimentbottnarna. Landhöjningen och den minskande betesgången har sammantaget varit en minst lika stor orsak till vassarnas expansion vid Östersjön som den ökade närsaltbelastningen.

Vassen är en av sommarens senast blommande växter och fröna blir färdiga att spridas först under vintern. Faktum är att fröna oftast inte hinner mogna innan vinterkylan slår till. Milda vintrar kan fröna dock mogna i januari och spridas till nya växtplatser. Vassen gror endast på land och groddplantorna måste utveckla sina blad i luft. Vassen förökar sig till allra största del på vegetativ väg genom ett rikt förgrenat system av jordstammar i det blöta substratet. Rötterna får luft genom bladen och leds via speciella kärl ned till rotsystemet. Nya skott bildas utifrån de kraftiga rotstockarna och genom att de försörjs med näring under sin tillväxt kan de bildas även på större djup. Stora vassar kan mycket väl vara ett och samma individ med en ålder av många tusen år. Jordstammar kan genom fragmentering spridas till nya lokaler, t.ex. då jord efter en dikning i ett vassfyllt område dumpas på en annan plats. Vass kan också spridas med hjälp av stoloner (ovanjordiska utlöpare) vilket fördubblar möjligheten till en effektiv vegetativ spridning. Vassen bildar ofta enartsbestånd, och i vassarnas centrala delar finns inte utrymme för annan växtlighet.

Vassens blad vrider sig i vindens riktning när det blåser.

Foto: Hans Rydberg

Vassen har en fiffig anordning för att tåla hård blåst. Mellan bladskivans bas och strået sitter en rad med hår – inte en hinna som på andra gräs. Det innebär att bladet lätt kan vrida sig runt stråets axel. Vid hård blåst kommer således alla blad att ställa sig i vindens riktning, vilket minskar belastningen på de enskilda stråna. Förutom den här hårkranen vid bladfästet skiljer sig vassen från liknande arter, genom den yviga vippan och på att bladen nedanför mitten har något som brukar kallas för ”djävulsbett” – en tvärgående fördjupning i bladet som liknar märket efter ett bett.

Vassens ovanjordiska delar tillväxer snabbt på våren, men sedan avstannar tillväxten ganska tidigt på sommaren. Man har visat att den snabba tillväxten på våren är beroende av tillförsel av kolhydrater från jordstammarna till skotten (Dykyjova et al 1970). Under hela sommaren sker fotosyntes från de gröna bladen, men i princip all näring leds ned till jordstammarna och fyller på förrådet till nästa års skottskjutning (Fiala 1976). Om vassen slåss av tidigt på sommaren, dräneras jordstammarna på kolhydrater, vilket påverkar produktionen kommande år. På hösten utvecklar vassen vilande knoppar och det ovanjordiska strået dör. Fjölårsvassarna står emellertid kvar långt in på våren och faller först då nya strån skjuter upp.

Vassarna har en mycket hög fotosyntesaktivitet. De står ofta solljust, har klyvöppningar som är ständigt öppna och drabbas ytterst sällan av torka, vilket innebär att de har en effektiv fotosyntes även under torkperioder. Enda begränsningen är att vassen i täta bestånd skuggar sig själv. För produktionen är ljusstillgången underordnad andra faktorer som näringsämnestillgång, vattentillgång och temperatur (Björndahl & Egnéus 1980).

Vassens tillväxt hämmas också av predation, både av betesdjur och av fåglar, i våra trakter främst grågäss, som äter upp de unga gröna skotten på vårkanten. Andra fåglar som äter vass är sothöna och knölsvan. Där vassar försvinner på grund av slåtter och/eller predation har det i vissa områden blivit utrymme för annan vegetation, till exempel gul näckros, som efter ett par decennier kan täcka stora delar av det område där det tidigare vuxit vass. Gul näckros är saltintolerant och växer inte i Östersjöns vikar.

Vassar och övergödning

Vassarna tar upp mycket kväve och kan ta upp både ammoniumkväve (Bakker 1958) och nitrat ur vattnet (Björk & Granéli 1978). För mycket kväve är skadligt för vassen och i extremt näringsrika vatten försvinner den till förmån för exempelvis kavedun. Vassen har lätt att ta upp fosfater i vattnet, men verkar inte ta upp mer än nödvändigt, varför vassarna inte påverkas av den ökning av fosfater som blir följden då järn reduceras i syrefattiga bottenmiljöer. Fosfatet binds i vassens döda delar under vintern och frigörs på nytt under vårens nedbrytning av växtdelarna. Nedbrytningshastigheten hos vass i vattenmiljö understiger i regel förnäringsproduktionen, vilket innebär en nettoökning av vass-sediment och en uppgrundning av de botten där det växer vass. Detta innebär att vattnet på grund av sitt

mindre djup värms upp snabbare på våren, vilket ger en snabbare vasstillväxt (Dykyjova & Hradecka 1976).

Vilken nytta har vassen för människan?

Historiskt har den unga vassen utnyttjats som ett näringsrikt vinterfoder för kreaturen. Vass har också utnyttjats som taktäckning och som armering vid rappning av väggar. Man kunde också efter "rötning och stampning" utnyttja växten till att göra ett grovt papper.

Blomvippan kunde innan blomning användas till färgning av ylle och linne, som då blev grönt. Under nödtider har man också använt de underjordiska delarna, rostade och malda, som utdrying till mjölet (Nyman 1868). I nutiden används vass mest som energiråvara, som biogröda, om ännu i begränsad omfattning.

Vassarnas betydelse för den biologiska mångfalden

Vassarna skapar artfattiga vegetationstyper och kan på tidigare artrika strandängar bidra till starkt minskad biologisk mångfald. Man kan dock påstå att det är den minskande hävden som är problemet. Ängsväxterna har i regel en kort historia på en specifik plats eftersom högväxta arter i en succession snart raderar ut förutsättningarna för dessa ljuskrävande och konkurrenssvaga arter.

Vassarna har en viktig funktion för fågellivet. En speciell fågelfauna utvecklas i vassområden. De mest artrika fågelvassarna är de som finns vid större våtmarker och som har en flikighet och öppna vattensamlingar, s.k. laguner, inom sig. För att detta ska uppstå krävs att vattenståndet varierar lagom mycket. Isflak som vid islossning rör sig med vattnets rörelse kan effektivt "skrapa bort" vassen fläckvis. I lagunerna är det viktigt att den gamla vassen får stå kvar så att den får dö av och bilda en kolkälla för en explosion av mikroorganismer. De blir i sin tur mat för en mängd hoppkräftor, trollsländor och andra insektsarter som blir föda för grodor och fåglar som doppingar och änder. Lagunens stora fördel är att den blir fri från fisk så att fåglarna slipper konkurrens om födan (Löfroth 2003).

För häckande fågelarter utgör också vassarna ett skydd. Här är de svårupptäckta och kan både skydda sig själva, sina bon och ungar. Även utanför vassarna är fågellivet rikt, främst under vår och höst då fåglar i tusental söker föda i de grunda vattnen. Vassarna är också ett skydd för många småfåglar som sävsparv, rör- och sävsångare.

Enligt Ekstam (2007) är det få fågelarter som är helt beroende av vassen. Hit hör rördrom, skäggmes, vattenrall, rörsångare och trastsångare, av vilka de tre senare finns i de undersökta vassarna. Åtskilligt fler arter väljer vassen som boplats. Hit hör de vanliga arterna rörsångare och sävsparv. Fler arter söker föda i vassen, t.ex. lövsångare och gransångare men också stannfåglar som blåmes och mindre hackspett (Rehnberg 2008). Särskilt de stora mängderna bladlös i vassarna utgör under hösten stapelföda för många tättingar som bygger på sitt fettlager inför de krävande resorna till sydliga breddgrader.

Vassarnas biologiska mångfald är förutom fågellivet föga studerat men man känner till åtskilliga arter som är beroende av vassen som livsmiljö eller näringskälla.

Våra rovfiskar utnyttjar vassarna på olika sätt, exempelvis lägger abborren sin rom i vass (Mils Ljunggren, muntl, information), medan gäddan vid leken föredrar grunda, översvämmade gräsängar om våren, där vattnet värms upp snabbt (Nilsson & Larsson 2013). Som vuxen utnyttjar gäddorna vassen som viloplats och gömsle. Täta vassar fungerar också som skydd för småfisk mot predation.

Hoptorkad s.k. cigarrgall på vass orsakad av vassfritflugan, *Lipara lucens*. Foto: Hans Rydberg

Olika parasitsvampar, t.ex. *Puccinia phragmitis* och *P. magnusiana*, vassot - *Ustilago grandis* och *Deightoniella arundinacea*, kan angripa vass, men oftast är angreppen inte så omfattande. Omfattande skador på vassbestånd har dock orsakats av vassot, *Ustilago grandis*, men verkar vara vanligare längre söderut. Det finns också några svampar som lever på de döda delarna och som till viss del ingår i nedbrytningen av förnan. Hit hör vasshättan, *Mycena belliae* (Engzell 2008), som kan vara en mycket viktig nedbrytare men som dock sällan bildar fruktkroppar. Förutom bland svampar finns olika arter insekter, främst gallmyggor som angriper vassen (Coulianos & Holmåsen 1991), men också bladlusen *Lasioptera arundinis*, som om sommaren kan täcka bladen inom stora vassområden och som utgör en viktig föda för många rovinsekter och fåglar. I vassarna hittar man också andra organismgrupper som spindlar, t.ex. vassträckspindel och vasskullspindel samt skalbaggar, t.ex. vasslöparen som i Sverige är den enda jordlöpare som kan flyga.

Hur inventeringen gått till

Från kartor och flygbilder och material från strandinventeringen av Oxelösunds kommun (Rydberg 2014) har ett antal vassområden tagits fram och bedömts värda att inventeras med avseende på fågellivet. Ett urval på 14 områden inventerades under häckningstid. Revir räknades och lades ut med så hög precision som möjligt på kartor. Uppdraget utfördes av Björn Johansson och rapporten sammanställdes av Jan Gustafsson. Resultatet från fågelinventeringen har kompletterats med data från ett antal källor i avsikt att hitta

ytterligare värden. Viktiga data har erhållits främst från Artportalen (uttag 25 okt 2015) och Naturvårdsplanen för kommunens fastland (Rydberg 2011). Vissa uppgifter har också hämtats från grundmaterialet till Sörmlands Flora (Rydberg & Wanntorp 2001), Virtuella herbariet (uttag 28 okt 2015), en naturinventering av Oxelösunds kommun (Frendin 1982), Länsstyrelsens våtmarksinventering (katalog) och strandinventeringen av Oxelösunds kommun (Rydberg 2014). Från Artportalen är det främst uppgifter från de senaste tre åren som fått ingå i bedömningen. För naturvärdesbedömningen av vassområdena analyserades vassområdenas storlek, variationsrikedom, orördhet och flikighet. Stora, varierade, orörda och starkt flikiga vassområden värderas högre än små, enformiga och exploaterade. Viktigast för bedömningen har emellertid varit fågelinventeringen. Vassarna har utifrån sin betydelse för den biologiska mångfalden delats in i tre klasser (se sid 11).

ÖVERSIKTSKARTA

1. Stjärnholmsviken	9. Vassarna vid Kanotklubben
2. Lastudden-Vivesta glö	10. Vassarna V om Stenviksbadet
3. Badudden och vassen österut	11. Ramdalens småbåtshamn
4. Aspaviken	12. Jagersösundet
5. Ängsviken	13. Djursgraven
6. Simpan	14. Danviken
7. Femöre-Södersviken	15. Bastängsviken
8. Femöre-Västerviken	

Klassificering av vassområden

Då vassarna i första hand är ett värde för fågellivet har fågelinventeringen varit ett viktigt instrument för klassificeringen. Även andra aspekter som vassbältenas storlek, morfologi, variation och struktur inverkat på bedömningen. Klassificeringen gäller bara för denna inventering och kan inte jämföras med liknande inventeringar på andra håll i landet. Följande klassificering har använts.

Klass 1 Mycket högt värde

Klass 2 Högt värde

Klass 3 Vissa värden

Klass 1 innebär ett mycket rikt fågelliv, avseende arter, antalet revir och individer. Området skall också ha betydelse under rastsäsongen. Området bör ha någorlunda storlek och innehålla små vattenspeglar inne i vassen.

Klass 2 innebär ett rikt fågelliv med minst 5 arter eller 3-5 arter med totalt minst 10 revir.

Klass 3 innebär vissa värden med 1-3 häckande fågelarter. Även om få arter rapporterades under inventeringen utgör dessa områden en viktig potential för arter som expanderar och här kan finna möjligheter till häckning.

SAMMANSTÄLLNING

Klass 1 = mycket högt värde

- 2. Lastudden – Vivesta glö
- 4. Aspaviken
- 13. Djursgraven
- 15. Bastängsviken

Klass 2 = högt värde

- 1. Stjärnholmsviken
- 12. Jagersösundet

Klass 3 = vissa värden

- 3. Badudden och vassen österut**
- 5. Ängsviken**
- 6. Simpan**
- 7. Femöre – Södersviken**
- 8. Femöre – Västervik**
- 9. Vassen vid Kanotklubben**
- 10. Vassen V om Stenviksbadet**
- 11. Ramdalens småbåtshamn**
- 14. Danviken**

Referenser

- Artportalen 2015: webbsite: www.artportalen.se
- Bakker, D. 1958: Over de betekenis van stikstof voor de natuurlijke vegetatie des IJsselmeerpolders. Van Zee tot Land 26: 53-65.
- Björk, S. & Granéli, W. 1978: Energivass. Rapport. Nämnden för energiproduktionsforskning, projekt NE 3065 181. Lunds universitet, Limnologiska institutionen.
- Björndahl, G. & Egnéus, H. 1980: Vassens ekologi och fysiologi. Litteraturstudie för bedömning av vass som energiråvara. Miljökonsekvenser nr 3. Göteborgs universitet, Fysiologisk Botanik. Naturvårdsverket, SNV pm 1321.
- Coulianos, C-C. & Holmåsen, I. 1991: Galler – En fälthandbok om gallbildningar på vilda och odlade växter. Interpublishing. Stockholm.
- Dykyjova, D. Ondok, J.P. & Priban, K. 1970: Seasonal changes in productivity and vertical structure of reed-stands. Photosynthetica 4: 280-287.
- Dykyjova, D. & Hradecka, D. 1976: Production ecology of *Phragmites communis*: 1. Relations of two ecotypes to the microclimate and nutrient conditions of habitat. Folia Geobotanica et Phytotaxonomica 11: 23-61.
- Ekstam, B. 2007: Reed bed biodiversity *In* Ikonen, I. & Hegelby, E. (eds) Read up on Reed! Southwest Finland Regional Environment Centre, Turku, sid. 54-80.
- Engzell, J. 2008: Vasshätta (*Mycena belliae*) i Björka lertag – en liten historia om väntan. Svensk Mykol. Tidskr. 29: 13-15.
- Fiala, K. 1976: Underground organs of *Phragmites communis*, their growth, biomass and net production. Folia Geobotanica et Phytotaxonomica 11: 225-259.
- Freundin, D. 1982: Översiktlig naturinventering. Oxelösunds kommun. Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1982:13.
- Fågelföreningen Tärnan 2015: Fågelinventering i vassområden i Oxelösunds kommun 2015, Miljö- och Samhällsbyggnadsförvaltningen.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län 1984: Miljöatlas för Östersjökusten. Nyköping.
- Löfroth, M. 2003: Den fascinerande vassen. WWF:s tidskrift 2003: 18-22.
- Nilsson, J. & Larsson, P. 2013: Gäddors lek engagerar många. Havsutsikt 2: 10-12.
- Nyman, C.F. 1868: Utkast till Svenska växternas Naturhistoria eller Sveriges fanerogamer, senare delen. Örebro.
- Oxelösunds kommun 2010: Översiktsplan för Oxelösunds kommun. Antagen 2010-09-22.
- Rehnberg, M. 2008: Bladvassen (*Phragmites australis*) i Asköviken. Detaljplan för restaurering och löpande skötsel. Länsstyrelsen i Västmanland, rapport.
- Rydberg, H. 2011: Naturvårdsplan för Oxelösunds kommuns fastland. Oxelösunds kommun, Miljö- och Samhällsbyggnadsförvaltningen.
- Rydberg, H. 2014: Inventering av stränder. Oxelösunds kommun. Oxelösunds kommun, Miljö- och Samhällsbyggnadsförvaltningen.
- Rydberg, H. & Wanntorp, H.-E. 2001: Sörmlands flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.
- Virtuella herbariet 2015: website: www.herbarium-ume.se/virtuel

BESKRIVNING AV VASSOMRÅDEN

Område 1: Stjärnholmsviken

KARTA

Beskrivning

Strax norr om Stjärnholms stiftsgård ligger Stjärnholmsviken. Mitt i viken går gränsen mot Nyköpings kommun. Den grunda havsviken är kantad av vassar utmed en 3,5 km lång sträcka och är därmed det största sammanhängande vassområdet i kommunen. Innanför vassarna vid Stjärnholm betas strandängarna av hästar. Växtligheten är påverkad av näringsriktighet och av ett intensivt hästbete. Mot vassen växer en högörtsvegetation med bland annat älggräs, rörsvingel och vänderot, i betade delar agnsäv, salttåg, rödsvingel och hästsvans.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Inventeringen 2015 skedde enbart av den del av viken som hör till Oxelösunds kommun. Vassarna är en av de revirtätaste i kommunen med bland annat 7 revir av rörsångare och inte mindre än 3 revir av den sällsynta kärrsångaren. I övrigt noterades som häckande även sävsparv, som numera är rödlistad som VU (sårbar), sävsångare, och enkelbeckasin, den senare främst i kantzonen. Enligt Artportalen har det tidigare under häckningstid rapporterats näktergal (2014), brun kärrohök (2008) och vattenrall (2006). De innanför

liggande strandängarna betas bara till mindre del och är idag inte attraktiva för fågellivet annat än för rastande fåglar under flyttsäsongen.

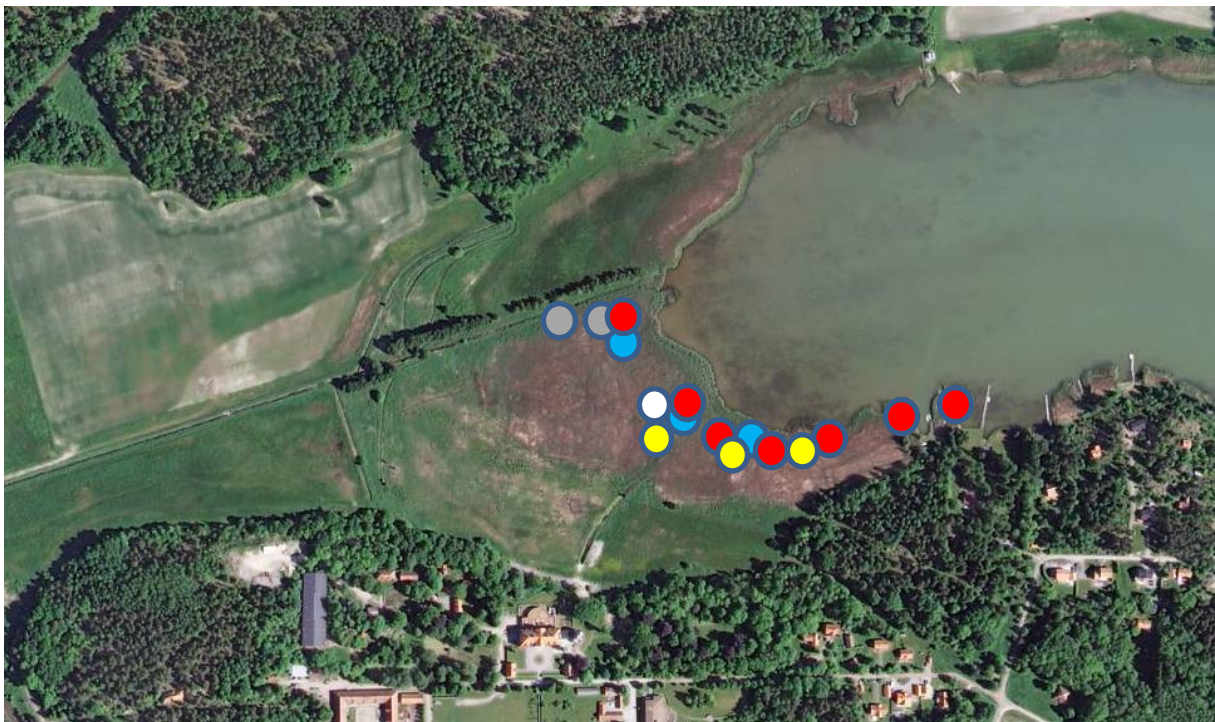
Klass 2: Högt värde

Förslag till åtgärder

Området har en mycket stor potential att bli en fin fågellokal om ett mer koncentrerat bete sker i hela viken. Det är emellertid viktigt att de värdefulla vassarna skonas, inte minst med hänsyn till kärrsångaren och sävsparven.

- a) Utökat och mer intensivt bete på strandängarna innanför vassarna.
- b) Förnyad inventering av strandängarna som rastlokal under fågelsträcken efter hävd.
- c) Informationstavlor vid någon av de utsiktsplatser som finns söder om viken och en uppmärkt promenadslinga dit från Stjärnholms slott.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av enkelbeckasin (grå), kärrsångare (blå), sävsparv (gul), sävsångare (vit) och rörsångare (röd).

Område 2. Lastudden – Vivesta glö

KARTA

Beskrivning

Vid Lastudden och vidare åt sydost ligger en grund havsvik med anslutande gräsmarker. Vassar finns främst vid Lastudden i norr och i sydost vid det så kallade Vivesta glö. I det senare våtmarksområdet finns förutom vassar lövdungar och bryn med al, björk och vide och i dessa buskmarker finns intressanta biotoper för nattsjungande sångare. De tidigare fuktängarna är betade och igenväxande.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Området är intressant för nattsjungande sångare som kärrsångare och busksångare, båda med var sitt revir. Busksångaren, som är mycket sällsynt och rödlistad som NT – nära hotad – påträffades vid Vivesta glö, som är den östligaste delen av viken. I vassområdet innanför Lastudden, i områdets nordvästra del, fanns fyra par av skäggdopping och tre par av sothöna. Här hördes också sjungande trastsångare 2015. Utanför inventeringen påträffades i september 2015 1 ex av den mycket sällsynta taigasångaren samt rosenfink, sävsångare och vattenrall, tidigare under åren har rapporterats gräshoppsångare och kornknarr (båda 2008).

De båda vassområdena och strandängskanterna innanför Lastudden och Vivesta glö har genom åren dragit till sig många ovanliga fåglar och visat sig vara Oxelösunds i särklass bästa lokal för nattsjungande fågelarter. Vassen vid Lastudden är dessutom en av kommunens bästa lokaler för häckande skäggdopping.

Klass 1: Mycket högt värde

Förslag till åtgärder

Vassområdena lämnas intakta.

Slyröjning i zonen mot gräsmarkerna bör göras då och då för att hindra de öppna gräsmarkernas igenväxning. Lövträd och buskage bör undantas från avverkning.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av busksångare (violett), kärsångare (blå), rörsångare (röd), skäggdopping (orange) och sothöna (svart).

Område 3. Badudden och vassen österut

KARTA

Beskrivning

Öster om Badudden finns ett cirka 800 meter långt och upp till 50 meter brett vassbälte. Detta är intakt närmast Badudden men i den östra hälften har vass beskurits regelbundet intill båtplatserna för den bebyggelse som kantar stranden. I västra delen mot Badudden längs ett brett dike finns en del lövsnår som skulle kunna vara intressanta för vissa sångare.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Vid inventeringen 2015 konstaterades att bara två arter, rörsångare och sävsparv, hävdade revir i vassen. Sävsparven är rödlistad som VU (sårbar). Enligt Artportalen fanns även rosenfink i området år 2014.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under senhösten.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av rörsångare (röd) och sävsparv (gul).

Område 4. Aspaviken

KARTA

Beskrivning

Aspaviken är ett stort våtmarkskomplex med vassar, åkermarker, igenväxande hagmarker, skogsdungar och lövsnår. Området är varierat och gynnsamt för många djur- och växtsamhällen, inte minst för fåglar. Vid Aspa gård har tidigare noterats halsbandsflugsnappare. Strandängarna innanför Aspaviken betades på 1980-talet (Frendin 1982), men är nu igenväxande. G. Fröman har tidigare (G. Fröman 1915, S) rapporterat majviva från dessa ängar (Virtuella herbariet 2015).

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Aspaviken, norr och nordost om Aspa gård, är ett av kommunens största och ur ornitologisk synpunkt viktigaste vassområden. Tre rödlistade arter markerade revir, rosenfink och sävsparv, båda klassificerade som VU (sårbara) samt trastsångare, klassad som NT (nära hotad). Bland övriga arter förekommer rörsångare, kärrsångare, näktergal och skäggdopping. I inventeringen 2015 var Aspaviken enda platsen för rosenfink och trastsångare. Vassarna bedöms som mycket värdefulla ur ornitologisk synpunkt. Strax söder om Aspa gård har under perioden 2011-2014 årligen setts flodsångare under häckningstid, men ingen observation finns från 2015.

Klass 1: Mycket högt värde

Rosenfink Foto: Mauri Karlsberg.

Förslag till åtgärder

Vassarna lämnas intakta.

Inga nya bryggor eller röjningar för andra ändamål bör utföras i vassarna.

Röjning av sly och buskar bör ske innanför vassarna så att inte gräsmarkerna växer igen.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av kärrensångare (blå), näktergal (grön), rosenfink (rosa), rörsångare (röd), skäggdopping (orange), sävsparv (gul) och trastsångare (brun).

Område 5. Ängsviken

KARTA

Beskrivning

Ängsviken är en vassomgärdad havsvik belägen på Brannäshalvön. Den omges på fastlandssidan av barrskogar med mycket tall. På 1980-talet fanns det gott om skäggdopping i viken (Frendin 1982), men återfanns inte under 2015 års inventering.

Kärrensångare (ur Riksmuséets samlingar)

Bedömning från ornitologisk synpunkt

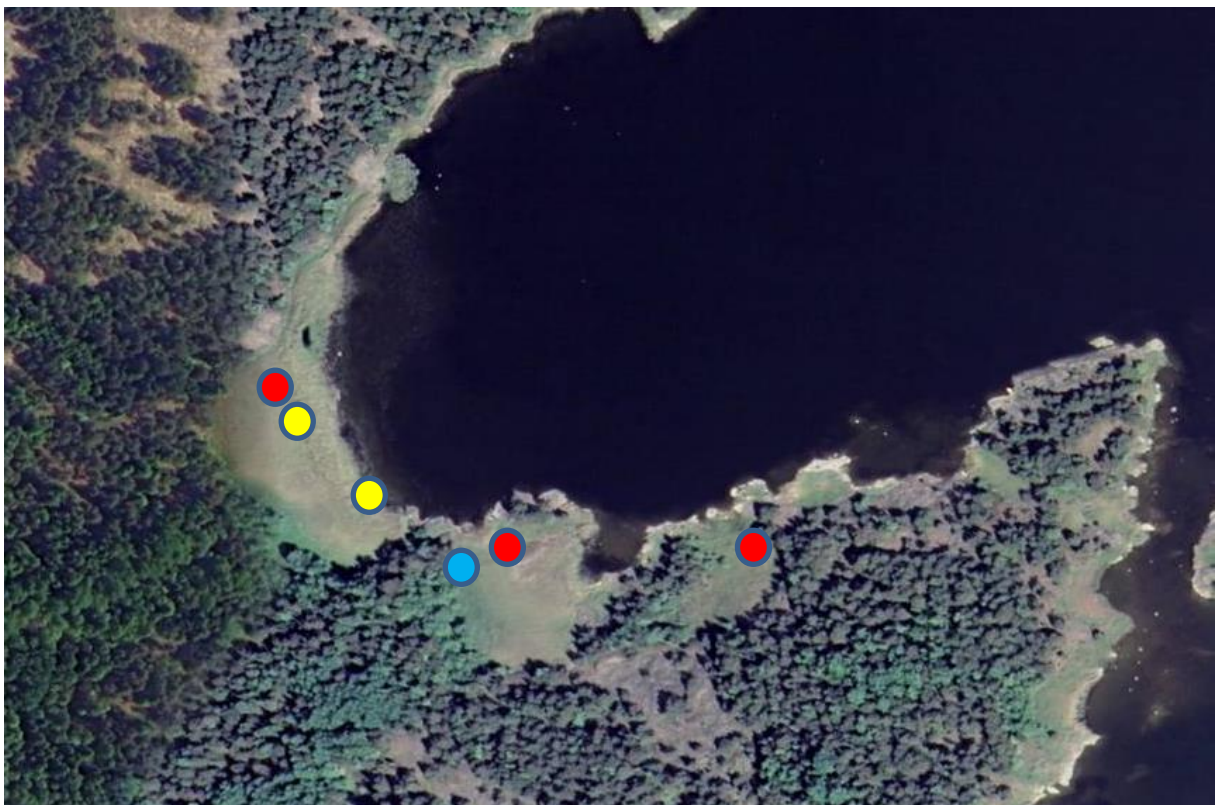
Området har vissa värden ur ornitologisk synvinkel med bland annat häckande sävsparv, rödlistad som VU (sårbar) och kärrsångare. Inga revir av simmande fåglar iakttogs.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Inga vassröjningar bör ske. Ej heller bör buskar eller buskage i eller i anslutning till vassen röjas bort.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av kärrsångare (blå), rörsångare (röd), sävsparv (gul).

Område 6. Simpan

KARTA

Beskrivning

På östra stranden av Femöre finns en grund, vassbevuxen vik, som i norr övergår i en gräsmark som gränsar till småbåtshamnen. Simpan ligger strax utanför gränsen till Femöre naturreservat. Området är prioriterat för ingripande mot olje- och kemikaliespill (Länsstyrelsen i Södermanlands län 1984).

Bedömning från ornitologisk synpunkt

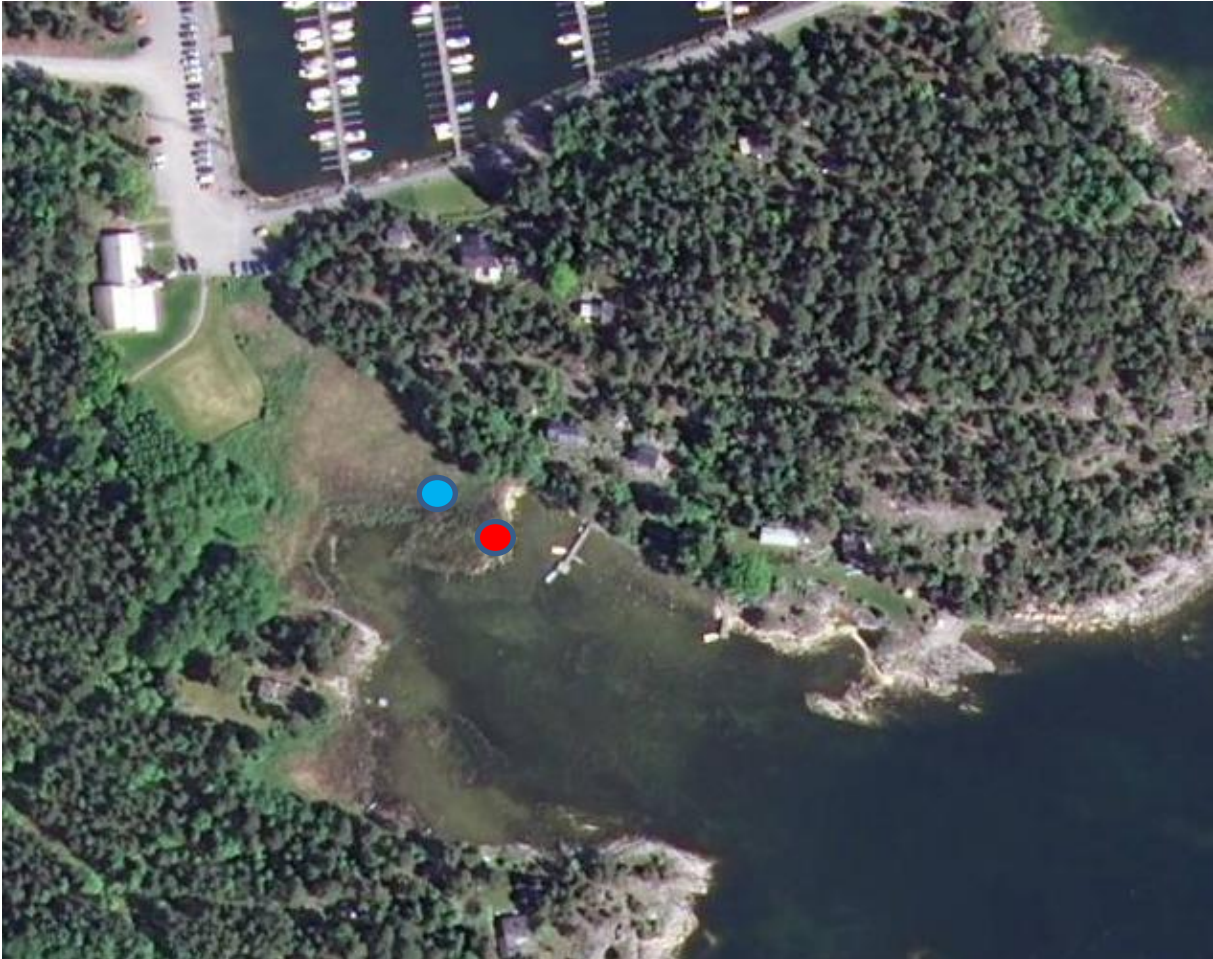
Vassen är inte av stor betydelse för häckande fåglar. Revir av kärrsångare och rörsångare noterades.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov, men efter fåglarnas häckningstid.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av kärrsångare (blå) och rörsångare (röd).

Område 7. Femöre – Södersviken

KARTA

Beskrivning

Mellan Femörehuvud och övriga Femöre ligger en instängd vik, där bottenmaterialet sedimenterat och vassar bildats. Området består av två mindre vassområden avskilda av ett näs med fritidshus. På flera håll går gator ut från vassen till privata bryggor. Fjolårsvassen röjdes under vårvintern 2015. Vassområdet ingår i Femöre naturreservat. Liksom föregående är området prioriterat för ingripande mot olje- och kemikaliespill (Länsstyrelsen i Södermanlands län 1984).

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Eftersom fjolårsvassen hade röjts innan inventeringen 2015 fanns inga revirhävdande vassfåglar, annat än en rörsångare i en liten kvarlämnad vassrugge nära bryggan. I Artportalen finns rapport om näktergal och rosenfink 2014. Området bedöms som mindre värdefullt.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under hösten. En sådan bör i så fall vara kopplad till föreskrifterna för reservatet

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Röd ring betecknar revir av rörsångare.

Område 8. Femöre – Västerviken

KARTA

Beskrivning

På Femöres västra sida ligger Västerviken, som är bevuxen med tät vass, vilken övergår i strandängar som vuxit igen upp mot Alskärsvägen. Söder om vassen finns en del fritidsbebyggelse. Området ligger utanför gränsen till naturreservatet.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Vid inventeringen noterades endast ett revir av rörsångare och området bedöms mindre intressant ur ornitologisk synpunkt.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under hösten.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Röd ring betecknar revir av rörsångare.

Område 9. Vassarna vid Kanotklubben

KARTA

Beskrivning

Strax söder om Femöre kanal finns ett mindre vassområde, i söder omgivet av blandskog, i norr av åkrar. I norra delen finns ett par hus med en brygga. Området utsätts för en viss störning genom småbåtstrafiken genom kanalen.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

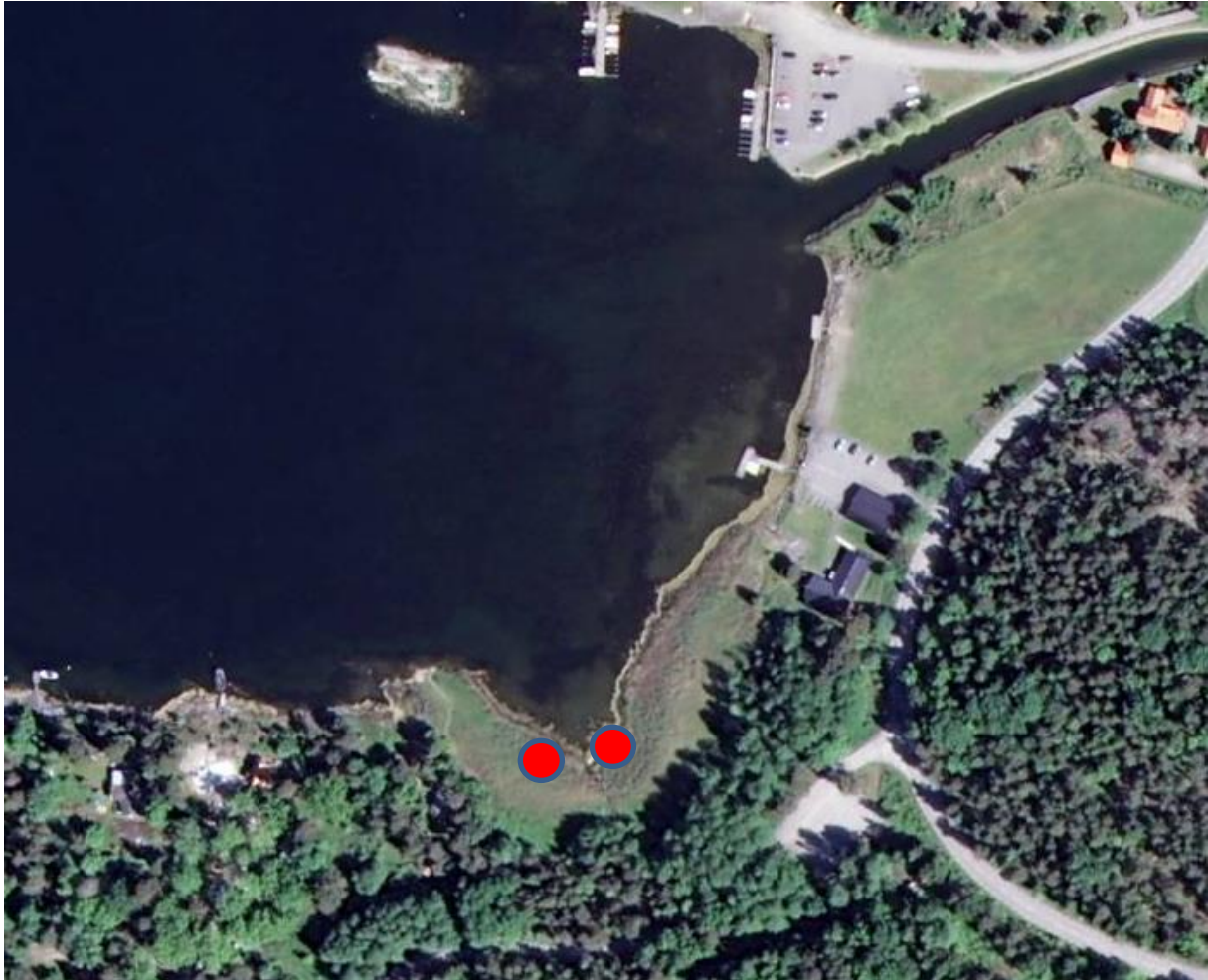
I vassområdet noterades vid inventeringen två revir av rörsångare. År 2012 sågs under häckningstid svarthakedopping i området norr om Kanotklubbens stuga. Området bedöms vara av begränsat intresse ur ornitologisk synvinkel.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under hösten.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Röda ringar betecknar revir av rörsångare.

Område 10. Vassarna väster om Stenviksbadet

KARTA

Beskrivning

Väster om en badplats vid Stenvik utbreder sig ett vassbälte med en längd av 450 meter och en bredd av 30 – 40 meter. I den östra delen går ett flertal vassgator från bebyggelsen ut till privata båtbygggor. Mot vassen ansluter i norr bebyggelse med en hel del lövdungar. Området är variationsrikt med många biotoper av värde för växt- och djurlivet.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

I vassarna väster om Stenviksbadet konstaterades vid inventeringen häckande par av rörsångare (talrikast), näktergal, sävsparv, sothöna och skäggdopping. Sävsparven är rödlistad som VU (sårbar). Området har vissa värden ur ornitologisk synpunkt.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Viss vassröjning kan utföras närmast badplatsen. Risken med att ta bort vass intill en gräsmatta är att platsen blir mer attraktiv för vitkindade gäss. I övrigt bör inga vassröjningar företas.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av näktergal (grön), rörsångare (röd), skäggdopping (orange), sothöna (svart) och sävsparv (gul).

Område 11. Ramdalens småbåtshamn

KARTA

Beskrivning

Söder om Ramdalens småbåtshamn finns en smal vassbård som mot en åkermark i öster vidgar sig till ett litet vasshav med omgivande lövdungar.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Vassbältet är ganska smalt och hyste under inventeringen enbart vanliga arter som skäggdopping, rörsångare och i buskagen näktergal. Området är mindre intressant ur ornitologisk synvinkel.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under senhösten.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av näktergal (grön), rörsångare (röd), skäggdopping (orange) och sothöna (vit).

Område 12. Jogersösundet

KARTA

Beskrivning

Hela norra stranden av Jogersö är vassbevuxen, vilket även gäller den motsatta stranden mellan Strömsundet och Vallsund, där vassen delvis är borttagen för att underlätta framkomst till bryggor och båtar. Vassbältet är bredast i öster, vid Jogersösundet eller Strömsundet som det heter närmast kanalen. Vid Jogersö kantas vassområdet av tallskogar där det ingår en hel del ek, i norr av bebyggelse och enstaka trädgrupper. En viss störning sker av fågellivet på grund av båttrafiken.

Jogersö mot Strömsundet. Foto: Hans Rydberg

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Det smala sundet med ett smalt vassbälte i norr och ett bredare i söder är ett av de fågeltätaste vassområdena i kommunen. Här fanns vid inventeringen 2015 fem arter, nämligen knölsvan, skäggdopping, sothöna, rörsångare och sävsparv med vardera flera revir. Sävsparven är rödlistad som VU (sårbar).

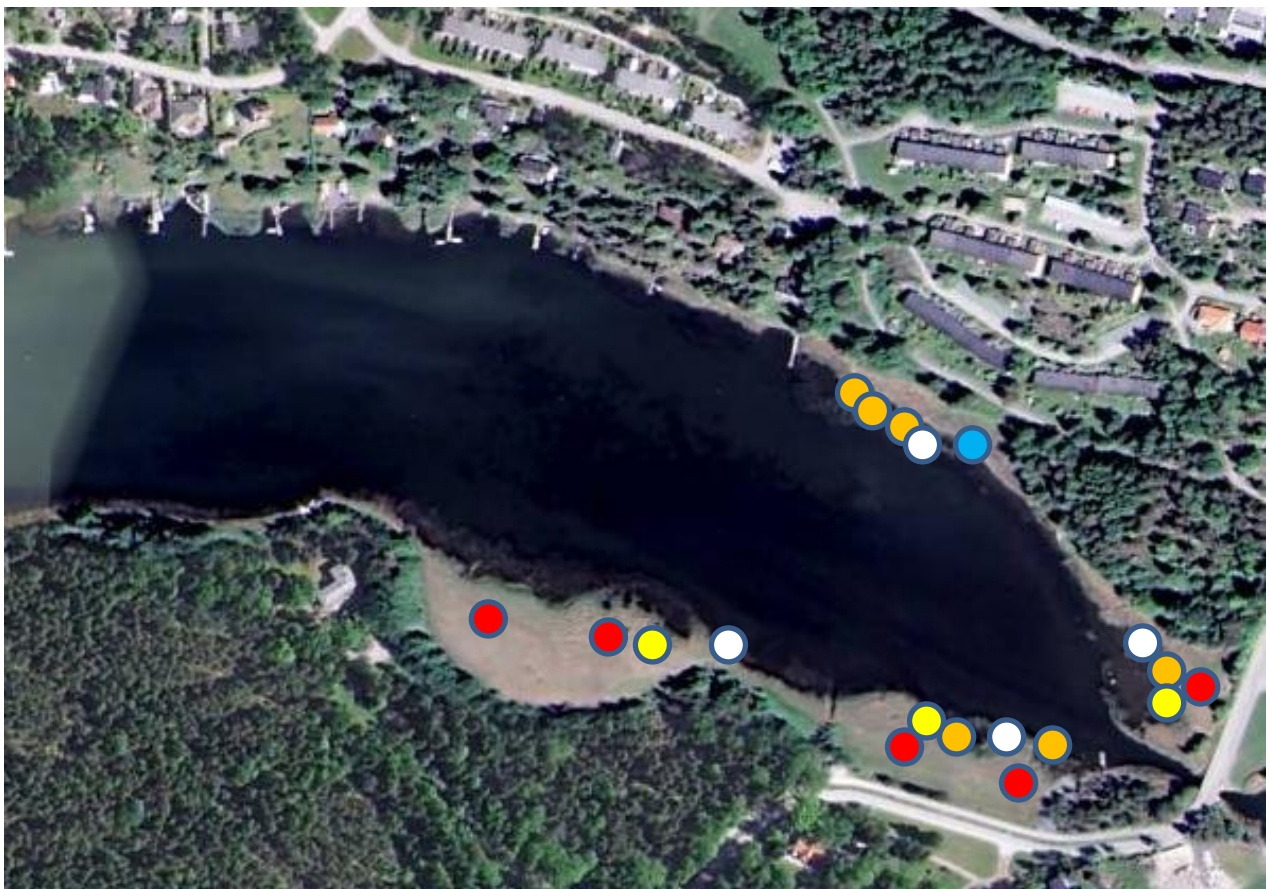
Klass 2: Högt värde

Förslag till åtgärder

Inga vassröjningar bör göras.

Viktigt med hastighetsbegränsning om högst 5 knop för att minska vågsvallet till de häckande simfåglarnas bon som finns i vassarna.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av sothöna (vit), skäggdopping (orange), rörsångare (röd), sävsparv (gul) och knölsvan (blå)

Område 13. Djursgraven

KARTA

Beskrivning

Djursgraven är en instängd vik omgiven av f.d. åkrar, vilka nu utgörs av gräsmattor och gamla igenväxningsmarker, säkerligen strandängar. Lersediment från åkrar och partiklar som virvlat in från havet i väster har lagt sig på bottenarna. Det vindskyddade läget har gjort att bottenmaterialet legat stilla och utgör nu en bra grund för de vassar som växer här. I södra delen finns ett par större båtbyggor.

Knölsvan Foto: Hans Rydberg

Bedömning från ornitologisk synpunkt

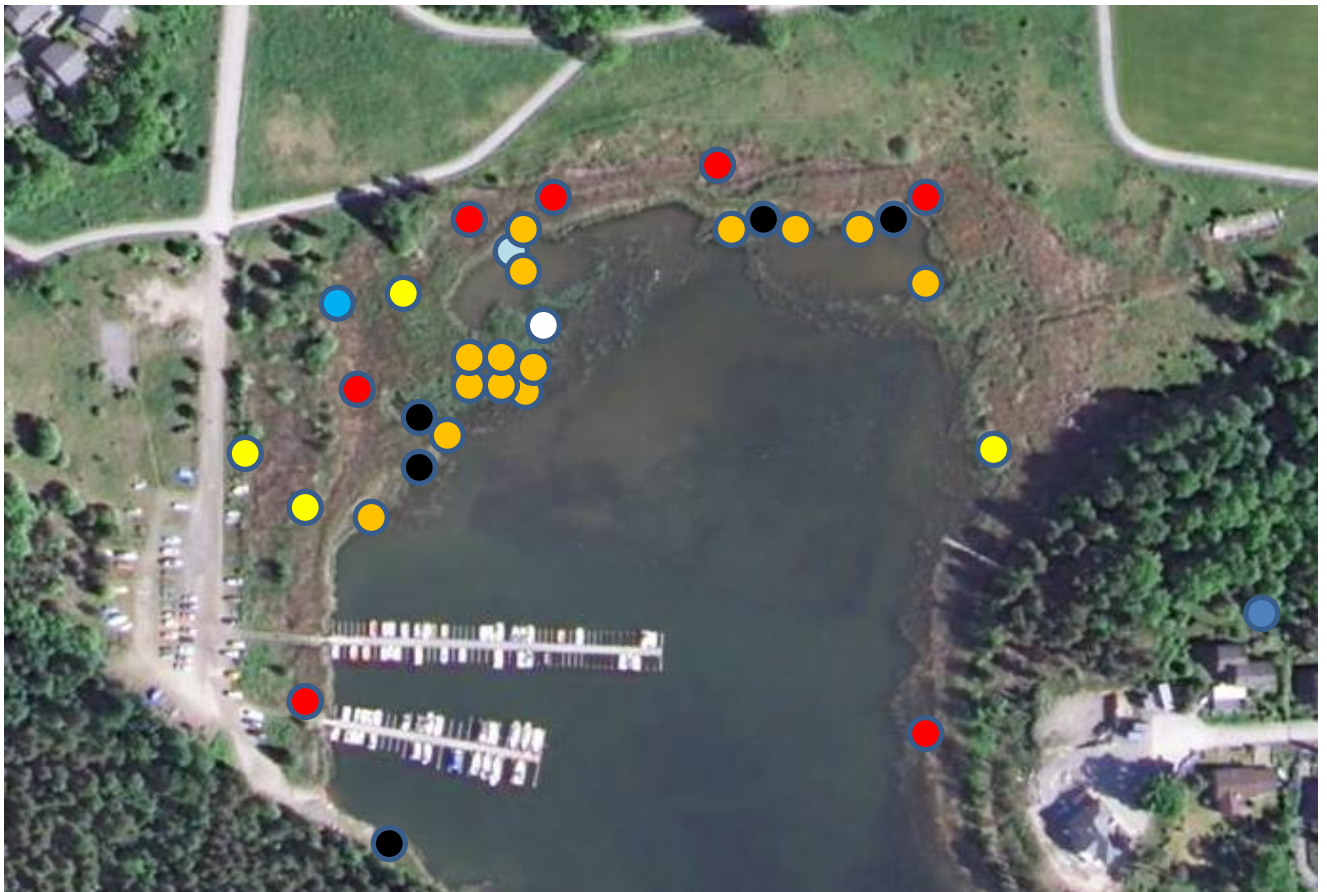
Djursgraven är den i särklass bästa vassviken i Oxelösunds kommun med hänsyn till fågellivet. Här finns en skäggdoppingskoloni som vid inventeringen räknades till 14 revir, här påträffades sothöna (5 revir), knölsvan och kanadagås. Bland tättingarna var rörsångare talrikast (7 revir), den rödlistade sävsparven fanns med 4 revir och dessutom fanns 1 revir av kärrsångare.

Klass 1: Mycket högt värde

Förslag till åtgärder

Vassröjning bör ej ske annat än kring bryggorna vid behov. Ytterligare anläggningar bör undvikas. Hastighetsbegränsning för att skydda simfåglarnas bon under häckningstid bör införas.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Ringar betecknar revir av kanadagås (ljusblå), knölsvan (vit), kärrsångare (blå), rörsångare (röd), skäggdopping (orange), sothöna (svart) och sävsparv (gul).

Område 14. Danviken

KARTA

Beskrivning

I den inre delen av Danviken finns, kringgärdad av bebyggelse, ett mindre vassområde, vilket gränsar till dikade åkrar och en väg som leder ut till bebyggelsen på ett näs. I området finns flera biotoper av värde för rik biologisk mångfald, men själva vassområdet är inte så intressant.

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Området har begränsat värde ur ornitologisk synpunkt och endast sothöna noterades vid inventeringen.

Klass 3: Vissa värden

Förslag till åtgärder

Vassröjning kan utföras vid behov under senhösten. Vassröjning kring badplatsen utförs redan idag.

KARTA ÖVER HÄCKANDE FÅGELREVIR (VARJE PRICK = ETT REVIR)

Vit ring betecknar revir av sothöna.

Område 15. Bastängsviken

KARTA

Beskrivning

Vid Basttorp ligger en grund havsvik, Bastängsviken, även kallad Bastetorpsviken eller Basttorpsviken, av stor betydelse för fågellivet, särskilt under flyttningsperioderna under vår och höst. Även buskmarkerna och de betade strandängarna innanför är betydelsefulla, bland annat med häckande törnskata, gulärta, vattenrall, ängspiplärka, rödbena, morkulla och enkelbeckasin. I vassarna häckar numera brun kärrhök. Under rastperioden kan man få se dubbelbeckasin (Jan Gustafsson, muntl.) samt ovanliga vadare som gluttsnäppa och svartsnäppa (Artportalen 2008-2010 via Jan Karlsson, Jan Gustafsson och Urban Grenmyr). Under häckningstid observerades 2011 också busksångare. Någon botanisk inventering av strandängarna har inte gjorts men i Sörmlandsfloran finns ett registrerat fynd av norskstarr, en rätt ovanlig art knuten till havsstränder (Rydberg & Wanntorp 2001).

Bedömning från ornitologisk synpunkt

Strandängen är den enda nötbetade strandängen inom kommunen och genom att den hävdats under lång tid av intresse för floran och i synnerhet fågelfaunan. Biotopen är även viktig som rastlokal under fåglarnas flyttning.

Klass 1: Mycket högt värde

Förslag till skötsel:

Den biologiska mångfalden bör bevaras om strandängen även i fortsättningen hävdas. Kommunen bör diskutera möjligheten till naturvårdsavtal. En botanisk inventering av strandängen är önskvärd.

Lilla Djursvik med de artrika fuktängarna mot Bastängsviken. Foto: Hans Rydberg.

